

Islamietisch reveil / 'Wilde scholen'

Een van de verplichtingen welke de Islam de gelovigen oplegde, was, gelijk in hoofdstuk 2 vermeld, die, om eenmaal in hun leven de heilige plaatsen van de Islam in Arabië te bezoeken, met name Mekka. Die tocht, de *hadj*, werd, aldus Sartono¹, door drie soorten Mekkagangers (dat waren bijna steeds mannen²) ondernomen: door personen die er op eigen kosten en geheel vrijwillig heengingen, door personen die er op kosten van familieleden of andere verwanten naar toe werden gestuurd om theologie te studeren, en door personen die zich hadden misdragen en voor wie de *hadj* een vorm van boetedoening was. Wie dan als *hadji* terugkeerde, genoot, zoals wij al in hoofdstuk 4 opmerkten, in de regel een bijzonder aanzien en kon daar ook in het economisch leven gebruik van maken – niet weinige *hadji*'s slaagden er in, veel land te kopen, handelszaken te beginnen, geldschietter te worden. In het midden van de negentiende eeuw leverde Indië jaarlijks ca. zestienhonderd Mekkagangers op, maar in de jaren '80 (er waren in die decade drie jaren waarin de *hadj* op geloofsgronden van bijzondere betekenis werd geacht) waren het er gemiddeld bijna vijfduizend; zij vormden toen ca. een tiende van alle Mekkagangers. Tot aan de Eerste Wereldoorlog was het aantal Mekkagangers uit Indië soms iets lager, soms iets hoger dan vijfduizend – deze belangrijke vorm van geestelijk contact met de wereld van de Islam werd in elk geval voortgezet en droeg er toe bij dat het Islamietisch geloof in Indië een levende kracht bleef.

Kracht had het van meet af aan getoond, ook in zijn eerste contacten met de Portugezen; dezen hadden slechts op eilanden waar de Islam niet of nauwelijks aanhangers had gevonden, het katholicisme kunnen verspreiden: in de Molukken en op Flores en Timor. Uit de Molukken (delen van Flores bleven tot in het midden van de negentiende eeuw Portugees bezit en de oostelijke helft van Timor bleef dat ook later) werden de priesters door de Compagnie verdreven – op Ambon liet de bevolking, voorzover katholiek geworden, zich winnen voor, zo heette het, 'de ware Gereformeerde religie'. In het door de Compagnie rechtstreeks bestuurd gebied werd, zoals ook in de Zeven Verenigde Nederlanden het geval was, de openbare uitoefening van de katholieke godsdienst verboden

¹ Sartono Kartodirdjo: *The Peasants' Revolt of Banten*, p. 59. ² Er was op een eiland in de Molukken een dorp waar de bevolking zo orthodox-Islamietisch was dat niet alleen veel mannen maar ook veel vrouwen en kinderen naar Mekka waren getogen, bij elkaar meer dan de helft van de bevolking.